

Отъ останалитѣ писатели заслужава да се спомене за монаха *Григорий*, който, както казватъ, по заповѣдь на Симеона превелъ хрониката на сирийския риторъ Йоана Антиохийски, нареченъ Малала (malél — по сирийски значи риторъ; живѣлъ въ 474—527 г.), а прибавилъ къмъ това произведение старозаветната история и една приказка за Александра Велики. Къмъ сжщото това време трѣбва да се отнесе и превода на всемирната хроника на *Георги Амартола*, която презъ срѣднитѣ вѣкове била главниятъ изворъ за исторически сведения. Съвременикъ на Симеона билъ и монахътъ *Храбръ* — авторъ на, макаръ и кжсото, но много важно съчинение за изнамѣрването на словѣнската азбука. Най-голѣмото по обемъ съчинение отъ този периодъ е *Симеоновиятъ сборникъ* — енциклопедия на тогавашната византийско-християнска ученостъ, въ който се намиратъ богословски, философски, риторически и исторически (Никифоровата хроника до 920 година) съчинения на 20 гръцки писатели. Имената на сътруднитѣ, както и броятъ имъ, сж непознати. Къмъ най-старитѣ български паметници принадлежи и трактатътъ „Чудо о крестѣ и Болгаринѣ“, чийто неизвестенъ авторъ произлиза самъ отъ срѣдата на новопокръстения български народъ¹⁹.

Къмъ сжщия периодъ се отнасятъ преводитѣ на творенията на Кирилъ Ерусалимски, Григорий Назиански, Ефрема Сирина, Йоана Климака и др., запазени до насъ въ стари глаголски и кирилски фрагменти: имената на преводачитѣ не сж известни.

7. *Разпространение на старословѣнския езикъ*. Въ IX в. преводътъ на църковнитѣ книги се разпространявалъ въ Панония, въ Чехия, Хърватско и въ България. Обаче, следъ като Моравската и Панонската държави били унищожени отъ маджаритѣ, а въ Чехия следъ дълга борба надѣлѣлъ латинскиятъ обредъ, славянската литургия продължавала да се крие на югъ у българитѣ и отъ тука се пресадила въ Сърбия и въ Русия. По хърватското крайбрѣжие, макаръ и изолирана, се е удържала и до днесъ, въпрѣки голѣмитѣ преследвания.

Староруската литература получила началото си отъ България, но се е развила върху тази си основа много по-самостоятелно, отколкото самата българска книжнина. Славянска литургия въ Русия била въведена следъ покръстването на кн. Владимира (988). Сжщо и сръбската литература, която е възникнала едва отъ времето на великия жупанъ Немана и на неговия синъ св. Сава, много е черпила отъ българскитѣ книги. Центъръ на книжовнитѣ връзки между православнитѣ славяни били Светогорскитѣ манастири.

„Словѣнскиятъ езикъ“ до самото минало столѣтие безспорно е господствувалъ у сърби, руси и българи, па дори и у неславянския народъ ромънитѣ, въ държавата и въ църквата. На старословѣнски не само служили литургия и пишели духовни книги, но и държавни актове, закони и лѣтописи. Народниятъ езикъ надѣлѣлъ само следъ продължителна борба (напр., въ Сърбия). Разбира се, че старословѣнскиятъ езикъ не е билъ свободенъ отъ влиянието на домашното нелитературно наречие. Тѣй възникнали поновитѣ видове старословѣнски езикъ — български, руски и сръбски, въ близко родство съ който е глаголическо-хърватскиятъ. Разликитѣ между тѣхъ се отнасятъ главно до фонетиката и лексикона²⁰.

8. *Православната литература презъ 927—1186*. Следъ смъртта на Симеона литературата поради вътрешнитѣ безредици западнала. При царъ Петра суровитѣ отшелници търсили своята слава не въ съставяне на полезни книги, а въ постъ, молитви и въ отстранение отъ цѣлия свѣтъ. Последниятъ представител на предишния силенъ жизненъ духъ на старата школа билъ *пресвитеръ Козма*, живѣлъ, твърде вѣроятно, презъ времето на царъ Петра. Той написалъ нѣколко пламенни речи, а въ това число и нѣколко